



E07: Zooming In and Zooming Out: From COVID crisis to Climate Crisis and Back

O: Iako se zaista divim načinu na koji se svet pregrupisao i reagovao na krizu COVID-19, ove reakcije su me naterale na razmišljanje o svim ostalim izazovima sa kojima smo suočeni, ali ne odgovaramo na njih tako brzo. Uzmimo za primer klimatske promene ili, kako mi se čini tačnije, klimatsku krizu. Kako upravljamo ovom krizom?

To je upravo tema ove epizode našeg podkasta Fusing Futures. Oduševljen sam što mogu da pozdravim kolegu, člana BOŠ alumni mreže, Damjana Bogunovića, koji radi kao koordinator programa za zaštitu životne sredine u beogradskoj kancelariji Fondacije Heinrich Boll.

D: Probudili smo se u svetu u kojem su granice zatvorene, u kojem su avioni prestali da lete, putevi su prazni, u svetu u kojem su se promenili naši društveni, a donekle i ekološki sistemi, i to smo odmah prepoznali kao krizu. Većina zemalja je to učinila i prilagodila se što je brže moguće. Klimatska kriza je, kao što si i sam rekao, ili klimatsko vanredno stanje, stavljeno je sa strane, čak je i COP, godišnji samit UN-a o klimi, koji je trebalo da se održi u Velikoj Britaniji ove godine, odložen. COVID-19 je za sve njih bila hitnija kriza.

O: Kriza COVID-19 i klimatske promene su očigledno u velikoj meri povezane, barem sa jednim narativom koji se pojavio a to je priča o oživljavanju. Iako su vesti o izlečenju prirode usled smanjenih ljudskih aktivnosti ugodne, moram priznati da je za mene lično ovaj narativ problematičan. Možeš li mi reći malo više, kako ti vidiš ovaj narativ i koji su njegovi nedostaci, pogotovo kada razmišljamo o upoznavanju ljudi sa zaštitom životne sredine?

D: Obnavljanje prirode ili prirodni preporod je, po mom mišljenju, prilično naivan narativ. Naglašena ideja je tačna, ljudska aktivnost remeti ravnotežu u našim planetarnim ekosistemima i blizu smo tačke u kojoj nema povratka, tačnije tačke u kojoj nauka ne raspolaže jasnim odgovorima šta bi se moglo dogoditi. Takav je slučaj planete koja se zagreva više od dva stepena Celzijusa. Nauka nam ne može sa preciznošću reći šta će se tada dogoditi, previše je varijabli u klimatskom sistemu. Dok je tačno da su naši ekosistemi često van ravnoteže, ideja da se priroda nekako mistično bori, uzima moć od nas građana i ljudi planete je pasivizirajući diskurs. Da li je trebalo da nam se ovo dogodi da bismo videli da ne moramo toliko da putujemo zbog posla? Da li zaista nismo znali da nam treba manje automobila na ulicama i više javnog prevoza, biciklističkih staza i pešačkih zona? U svakom slučaju, sada kad smo iznenada shvatili i mistično se pojavio čisti, nezagađeni vazduh, postavlja se pitanje: šta ćemo sa tim? Možemo li razmišljati o načinima življenja u skladu sa okolinom?

O: Već si spomenuo odgovor na krizu COVID-19. Dakle, šta je ovde drugačije u načinu na koji prilazimo krizi o kojoj ovde pričamo, a to je klimatska kriza?

D: Pa, rekao bih da postoje neke vrlo važne paralele između COVID-19 i klimatske krize. Na primer, mnogo je reči o nesrazmernom efektu koji je pandemija imala na ugrožene zajednice slične pandemiji HIV-a. U Sjedinjenim Državama, na primer, afroameričke zajednice bile su nesrazmerno pogođene. Možemo samo pročitati o onome što se dešava sa neformalnim naseljima i romskim zajednicama u regionu. Takođe bih rekao da postoje neke veoma važne paralele u pogledu proizvodnje znanja i sveze između nauke i javnih politika. U širem smislu, veoma me je iznenadila brzina kojom je nauka pretočena u politiku kada je u pitanju COVID-19. Kada su u pitanju klimatske promene, mi imamo nauku, ali prevođenje nauke u javne politike i njihovo sprovođenje je problematično. Često razgovaramo o dokazima, podacima, odlučivanju, procesima – BOŠ takođe radi u ovim oblastima. U slučaju pandemije izazvane koronavirusom, većina zemalja je krizu odmah prepoznala kao krizu. Velika Britanija je sporo reagovala, a Švedska ima vrlo specifičan odgovor, ali razumevanje da se suočavamo sa krizom bilo je tu. Nismo znali dovoljno o virusu, ali naše zemlje su preduzele sve mere predostrožnosti. Kada su u pitanju ekološki problemi i klimatske vanredne situacije, to nije slučaj. I mislim da deo problema leži u postavljanju kratkoročnih ciljeva. Ne možemo da vidimo dalje od prvog kvartala ako smo korporacija ili perioda od četiri do pet godina u slučaju demokratski izabrane vlade. Možda je to nešto što motiviše ljude i društva, ili bar savremena društva. Često me podsećaju na priču o Novom koledžu u Oksfordu. Novi koledž osnovan je 1379. To je jedan od najstarijih oksfordskih koledža. Ima, kao i drugi fakulteti, veliku trpezariju sa ogromnim hrastovim gredama preko vrha. Otkriveno je da je, kad je osnovan fakultet, posađena šuma hrasta kako bi se zamenio hrast u trpezariji kada istrulili, jer hrastove grede na kraju uvek trunu. Taj plan se zatim prenosio sa jednog šumara na drugog više od pet stotina godina. U isto vreme, nekoliko vekova kasnije, većina evropskih šuma bila je osiromašena. Ali, barem, znamo da je zasađeno seme održivosti.

O: Kao što si rekao, prevođenje nauke u politiku oduzima puno vremena u slučaju klimatskih promena. Izgleda da Evropska unija prepoznaje ovu hitnost, pa je *Green New Deal* ambiciozan okvir politike Evropske unije kroz koji se održivost obrađuje sa svih strana, od ekonomije do životne sredine. Kakva je situacija sa *Green New Deal*-om sada? Da li je na to uticala kriza COVID-19 i kako bi *Green New Deal* mogao da doprinese ekonomskom oporavku nakon COVID-19?

D: U poslednjem izdanju časopisa *The Economist*, a mi snimamo 25. maja koji se proslavljao kao Dan mladosti u socijalističkoj Jugoslaviji, na naslovnoj stranici je stajala poruka - Iskoristi trenutak. Drugim rečima, nadolazeća ekonomska kriza pružiće priliku za obnovu ekonomije i kada ponovo gradite kuću možete uvesti različite novitete, na primer nove sisteme za sadnju ili mere energetske efikasnosti ili toplotne pumpe za podno grejanje i tako dalje. A postoji mnogo načina da se ugrade elementi održivosti ili stvori održivost, sistem provere i ravnoteže. Na primer, zajmovi vlada preduzećima mogu da sadrže kriterijume održivosti, a dok bi razvoj zelene energije mogao da bude šansa za smanjenje nezaposlenosti. *Green New Deal* predstavlja širok okvir za pravednu tranziciju.

Neutralna održiva ekonomija je veoma ambiciozan projekat. Ostaje da se vidi kakav će uticaj imati i hoće li izazvati takvu tranziciju u regionu, što mislim da je veoma važno sa merama kao što su porez na ugljenik ili možda nekim drugim mehanizmima, poput finansijskih.

D: Radim u Fondaciji Heinrich Boll i puno saradujemo sa ostalim fondacijama, koje se bave klimatskim problemima i javnim politikama. Obično se vraćamo na jedan osnovni princip – ne možete upravljati onim što ne merite. Prvo moramo da izmerimo i analiziramo. Na primer, pogledajte zagađenje vazduha, ogroman procenat mernih stanica ne radi. Moramo imati čvrstu osnovu podataka i tada možemo razgovarati o rešenjima. Rekao bih da su prioritet broj jedan ispravni podaci i definitivno odgovarajuća analiza. I drugo, za postizanje sistemskih promena potrebna nam je strategija. EU bi kao strateški cilj trebalo da obezbedi širok okvir za poboljšanje stanja životne sredine, a energetska zajednica treba da posluži kao odskočna daska na tom putu. Međutim, nedostaje jasna strategija koja će biti razvijena i ovu strategiju treba razviti analizom predašnjeg stanja, a ne predviđanjem. Daću vam primer – urbana mobilnost. Da bismo imali čistije, funkcionalnije gradove sa manje automobila, ne možemo predvideti koliko parking mesta i puteva treba, jer su empirijski dokazi prilično uverljivi. Nikada ne možete imati dovoljno automobila i parking mesta. Dakle, ono što je jednom gradu potrebno jeste vizija. Kakvu mobilnost želimo da imamo za dvadesetak godina, koliko vožnja automobilom, koliki procenat korisnika bicikala itd. I tada nam treba strategija – kako ćemo ostvariti viziju u datom vremenskom okviru. Na primer, prostorno planiranje ne funkcioniše u Beogradu, a efekte građani mogu da oseću svakoga dana. Isto je i sa Srbijom i susednim državama, u širem obimu mora postojati vizija energetskog sektora, a ne zasnovana na smeđem uglju najnižeg kvaliteta. Tada mora postojati strategija. Do sada nismo videli viziju. Postoji samo okvir EU integracija, koji daje smernice, naravno i Pariški sporazum, ali podstrek mora doći iznutra i strategija mora biti u saradnji sa evropskim partnerima. Ova transformacija mora biti celovita i socio-ekološka. Potrebna nam je transformacija u svemu, od odbrane od poplava, preko transformacija u poljoprivredi do celokupne ekonomije. Različita uspešna rešenja postoje u celoj Evropi, a radi se samo o pronalaženju prave kombinacije politika i njihovoj doslednoj i zatim po proceni prilagoditi ih prema potrebi.

O: Očigledno su naša stvarnost i problemi s kojima se susrećemo u regionu mnogo bazičniji. Uzmimo primer poplava iz 2014. godine koje su zahvatile Srbiju i Bosnu. Jesmo li propustili priliku da ovu krizu pretvorimo u razvoj novih politika za izgradnju klimatske rezilijentnosti?

D: To je odličan primer. Obnova posle krize daje nam priliku da se obnovimo na drugačiji način. Događaji nakon razornih poplava 2014. godine, nažalost, nisu doveli do *Green New Deal* na Zapadnom Balkanu. Kao što smo prethodno spomenuli, verujem da je trebalo iskoristiti trenutak, i posle svega, proizvodnja, distribucija i naplata energije zasnovane na fosilnim gorivima je gotovo u potpunosti u nadležnosti javnih preduzeća i treba da služi javnom interesu. Međutim, to nije slučaj tako što otvoreno ili indirektno

podržavaju fosilna goriva, javne vlasti i kompanije u javnom vlasništvu stvaraju ekonomski *status quo*. Sada kada je *status quo* toliko narušen, možda ćemo dobiti šansu da oživimo obnovu ekonomije. Ono što nama u regionu uopšte treba, a ne samo u vezi sa krizom, je veoma dobar institut tzv. *call for evidence* pre nego što kreiramo bilo koju vrstu politike. Moramo da vidimo koja rešenja postoje i kakve su posledice izazvale. Tada moramo usvojiti politiku zasnovanu na podacima i onda – sačekajte, sada dolazi zabavni deo – evaluirati i prilagoditi politike gde je potrebno. Na primer, mogli bismo započeti unovčavanjem eksternalija postojećih energetske sistema na bazi uglja. Hajde da vidimo koliko bi sve koštalo, čak i najskuplja rešenja, čak i najbolja dostupna tehnologija. Međutim još uvek bavimo neutemeljenim argumentima poput, ako ne koristimo ugalj, moraćemo da koristimo skupu uvoznju struju, umesto da pogledamo podatke.

O: Dok donosioci odluka u ovom regionu očigledno drže zakopane glave u uglju pred klimatskom krizom, postoje neki dobri primeri lokalnih i regionalnih inicijativa koje doprinose održivom razvoju. Koji su primeri dobre prakse koje već imamo u našem kvartu?

D: Često gledamo nemački primer tranzicije energije, mada u Evropi postoji mnogo drugih koji nisu tako brendirani. Najneverovatnija stvar nemačkog modela je procenat građanskih inicijativa i građana koji postaju ne samo potrošači obnovljivih izvora energije, već i proizvođači. Građani tako postaju *prosumers*. Sada se slične stvari dešavaju i u regionu i svedoci smo određenog razvoja u Hrvatskoj i drugim mestima, uključujući i Srbiju. Ostrvo Krk je sjajan primer. Njihova vizija je energetski nezavisno ostrvo i na dobrom su putu da to postignu kroz energetske zadrugu. Mi u Beogradu saradujemo sa novoosnovanom energetske zadrugom i nadamo se ovom takođe.

O: Konačno, šta je najvažnija poruka ove epizode za naše slušaoce?

D: Živimo teške lekcije koje su naučili mnogi gradovi, mnoge zemlje, mnoga društva pre nas. Možemo pokušati da ih preskočimo, i tako izbegnemo greške drugih.

O: Fusion Futures: Light Them Up je audio podcast Beogradske otvorene škole. Članovi BOŠ alumni zajednice – Damjan Bogunović, Gordana Bojanić, Jelena Šapić i ja, Ognjan Pantić, učestvovali smo u stvaranju sedme epizode prve sezone podcasta. Aleksa Račić i Marko Mitrović podržali su nas dizajniranjem zvučnih i audio efekata. Ako želite da ostanete u toku, ne zaboravite da kliknete na subscribe na Apple Podcast-u ili bilo kojoj drugoj aplikaciji koju koristite za slušanje podcastova. Za više vesti, pratite nas na Instagramu i Tviteru.